

سازشناسی موسیقی ایران

محمدسریر، بهروز وجدانی

نشر دایره، ۱۳۸۷

نخستین مدارک تاریخی که به وجود سازه‌های موسیقی در ایران اشاره می‌کند، به حدود سه هزار تا پنج هزار سال قبل برمی‌گردد. نقوش روی جام‌های طلایی و نقره، کنده‌کاری‌ها و حجاری‌های روی کوه‌ها، نام سازه‌ها در کتاب‌های کهن و سازه‌های به دست آمده در کاوش‌های باستان‌شناسی، بر هنری غنی و سرشار در ایران باستان اشاره می‌کند. پژوهشگران با تکیه بر متون، تعداد فراوانی از سازه‌های رایج را به همراه نام و مشخصات کلی آنها ثبت کرده‌اند: تقریباً بیشتر این سازه‌ها از بین رفته‌اند، این تعداد، مربوط به زمانی است که گستره‌ی جغرافیایی و فرهنگی ایران بسیار پهناور بوده است. امروزه می‌توان بازمانده یا هم‌خانواده‌ی این سازه‌ها را در کشورها و فرهنگ‌های مجاور مشاهده کرد. کشورهایی چون پاکستان، هندوستان، ترکیه، عراق، افغانستان، عربستان که نام بیشتر این سازه‌ها و مخترعان آنها ایرانی بوده‌اند.

سازه‌های ملی ایران، همراه با تحولات شهری روند تکمیلی خود را طی کرده است و امروزه ابزاری مهم برای بیان خلاقیت آهنگسازان ایرانی به خصوص در حوزه‌ی موسیقی اصیل ردیف - دستگاهی است. از طرفی با توجه به سهولت در اجرا و صدادهی سازه‌های موسیقی نواحی، صدای بکر آنان در این دوران طبیعی‌تر و پیوند یافته‌تر با موسیقی کهن ایرانی جلوه می‌کند و به طور طبیعی تأثیرگذاری بیشتری دارد.

کتاب حاضر در راستای توضیح و توجیه ساختاری و اجرایی و نیز کاربردی سازه‌های ایرانی است که در دو بخش سازه‌های ملی و سازه‌های نواحی به زمینه‌های علمی و موضوعی و سوابق تاریخی آن پرداخته است. مؤلفان اشاره می‌کنند اثر حاضر با توجه به شرح و بسط منابع در مورد عموم جنبه‌های فنی هر ساز از جمله ساختمان، نحوه‌ی نواختن، به خصوص مواردی که مرتبط با چگونگی بهره‌گیری از امکانات آنها در تصنیف قطعه یا اجرای ساز می‌باشد، به عنوان یک کتاب مرجع می‌تواند مورد استفاده‌ی همه‌ی هنرجویان موسیقی در سطوح مختلف آموزشی و علاقه‌مندان این هنر قرار گیرد. به ادعای مؤلفان کتاب «سازشناسی موسیقی ایران» طی حدود چهار سال با جرح و تعدیل‌ها و رجوع به منابع گوناگون و نیز بهره‌گیری از نظرات استادان مربوطه تهیه شده است.

کتاب در دو بخش ارائه شده است:

بخش نخست: سازه‌های مورد استفاده در موسیقی دستگاهی ایران

الف: هوا صداها (سازه‌های بادی)

ب: ره صداها (سازه‌های زهی)

پ: پوست صداها

بخش دوم: سازه‌های مورد استفاده در موسیقی نواحی ایران

الف: هواصداها (سازه‌های بادی)

ب: ره صداها (سازه‌های زهی)

پ: پوست صداها (سازه‌های کوبه‌ای پوستی)

ت: خود صداها (سازه‌های کوبه‌ای بدون پوست)